

макроекономічна та мезоекономічна категорія компенсаційна політика є складовою соціально-економічної політики держави, галузі, регіону й має сприяти поліпшенню матеріального добробуту та соціального забезпечення найманих працівників загалом по країні, у відповідному виді економічної діяльності/галузі, регіоні, а також визначати концептуальні засади для розроблення справедливої, прозорої, ефективної компенсаційної політики на підприємствах, в організаціях та установах.

По-третє, компенсаційна політика є фундаментом для розроблення системи компенсацій і ухвалення рішень щодо формування їх набору, визначення розміру та порядку надання найманим працівникам. У зв'язку з цим у політекономічному аспекті компенсаційну політику можна розглядати як *базис* для формування системи компенсацій, зокрема й розроблення умов оплати праці та надання певних виплат, заохочень, благ соціального характеру, нематеріальних винагород.

По-четверте, поняття «компенсаційна політика» є багатоаспектним. Для визначення сутності та природи поняття «компенсаційна політика», на наш погляд, найприйнятніші такі позиції: діяльність; керівництво для дій і прийняття рішень; сукупність засобів, інструментів, методів, технік. Виходячи з обраних нами підходів, сформулюємо визначення поняття «компенсаційна політика»: 1) це *діяльність* різних суб'єктів управління (на різних рівнях: державному, галузевому, регіональному, підприємства та організації, міжособистісному) стосовно розроблення та (або) реалізації положень щодо надання найманим працівникам компенсацій з метою досягнення певних цілей і вирішення відповідних завдань; 2) сукупність певних *правил, норм* (зокрема й законодавчих), *положень, інструкцій* стосовно діяльності різних суб'єктів управління (на різних рівнях), зокрема ухвалення рішень, щодо визначення набору компенсацій, їх розміру та порядку надання найманим працівникам; 3) сукупність *засобів, інструментів, методів і процедур* для розроблення та реалізації основних положень щодо надання найманим працівникам компенсацій задля досягнення визначених цілей і вирішення відповідних завдань.

По-п'яте, з позицій інституціоналізму компенсаційна політика є *системою правил* (формальних і неформальних), які визначають *поведінку* різних суб'єктів управління щодо реалізації певних принципів, засад, норм і положень і *взаємовідносини* найманого працівника й роботодавця з приводу визначення набору компенсацій, їх розміру та порядку надання найманому працівникові за виконання ним функцій та обов'язків відповідної складності у відповідних умовах праці, що потребує певного рівня кваліфікації та компетенцій, досягнуті індивідуальні результати праці й внесок у колективні, лояльність до підприємства (мірлами якої є стаж роботи на підприємстві, результати праці, мотивованість) тощо.

Література: 1. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Институт новой экономики, 2002. – 1280 с. 2. Вікіпедія : вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>. – Дата відвідування: 20.08.2012 р. 3. Гусарова М. С. Терминологический хаос: кадровая политика и стратегия управления персоналом / М. С. Гусарова. // Креативная экономика. – 2008. – № 6 (18). – с. 65–79. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.creativeconomy.ru/articles/2970/>. – Дата посещения: 20.08.2012. 4. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1997. – 704 с.

Череп А.В.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту ЗНУ,
м. Запоріжжя, Україна*

Лисенко О.А.,

*к. ф.-м. н., доцент кафедри менеджменту НУХТ,
м. Київ, Україна*

АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Відповідно до основних положень нової концепції державної соціальної політики, яка була розроблена на період до 2015 року, в Україні необхідно створити сучасне суспільство, яке повинно ефективно інтегруватися у світове співтовариство і відповідати рівню розвинутих країн

світу. Так нова концепція передбачає включення соціальних процесів до складових механізму економічного зростання, що дозволить підвищити зацікавленість працівників у високопродуктивній праці [1]. В умовах ринкової економіки виконання положень розробленої концепції згідно принципів стабільного економічного розвитку держави є актуальним і необхідним для розвитку соціальної сфери України. Соціальна політика держави повинна виходити з того матеріального потенціалу економічної системи, який вона має, тобто дані сфери повинні бути збалансовані, інакше підвищується ризик виникнення кризових ситуацій.

В умовах сьогодення держава регулює розмір мінімальної заробітної плати, який в Україні ще донедавна відрізнявся від прожиткового мінімуму, проте останні три роки мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум знаходяться на одному рівні і підвищуються державою кожний квартал. В західних країнах термін "мінімальна зарплата" трактується як деяка соціальна гарантія населенню, проте в таких країнах як Швеція і Фінляндія мінімальні зарплати відсутні. За даними Євростату і різних органів влади європейських держав створено рейтинг країн Європи шляхом ранжирування країн за щомісячним мінімальним рівнем заробітних плат станом на 01.01.2012 р., в якому країни ЄС займають першу половину, а колишні республіки СРСР починаючи з Росії, Україна йде другою після неї, замикають рейтинг. Україна займає в рейтингу європейських країн 23 місце з 28 і має мінімальну заробітну плату в 5,4 рази меншу ніж в середньому по Європі.

В цілому за темпами зростання мінімальних зарплат за останні п'ять років Україна займає сьому місце в Європі, попереду йдуть Республіка Молдова, де темпи зростання склали більше ніж у 6,6 разів, Російська Федерація, де мінімальна заробітна плата збільшилася в 3,6 рази. Третє місце за темпами зростання займає Азербайджан, де збільшення склало практично у два рази. У Західній Європі мінімальні заробітні плати за останні п'ять років також зросли, але дещо повільніше. Отже, підвищення мінімальної заробітної плати, яка виступає мінімальним соціальним стандартом в області оплати праці, у подальшому слід здійснювати у міру зростання ефективності виробництва, при цьому мінімальна заробітна плата по відношенню до середньої повинна складати не менше третини відповідно до показників, які прийняті в провідних розвинених країнах.

Кожний працівник, незалежно від місця роботи і країни проживання, завжди турбується про свій матеріальний статус, який повинно підтримуватися відповідною оплатою його праці. Проаналізувавши середню заробітну плату декількох країн СНД і країн світу у 2012 році [2], ми виявили, що Росія залишається країною з найвищою середньою заробітною платою серед країн СНД, другим йде Казахстан, на третьому Азербайджан і тільки на четвертому місці виявилася Україна. При цьому найменша середня заробітна плата в Таджикистані. Стосовно країн Європи, то тут на перших місцях знаходяться скандинавські країни і Німеччина, в яких середньомісячна заробітна плата трохи нижча, ніж в США. У країнах східної Європи найбільша заробітна плата в Чехії і Польщі. Зазначимо, що стратегія держави щодо реалізації цілей соціальної політики згідно принципів сталого розвитку країни спрямована на послідовне підвищення грошових доходів населення і заробітної плати, як найважливішого показника рівня життя населення і, таким чином, може виступати в якості фактора економічного зростання країни і розширення внутрішнього споживчого попиту.

Розглядаючи динаміку середньомісячної заробітної плати в Україні за видами економічної діяльності [3], нами встановлено, що середня заробітна плата у промисловості, не зважаючи на кризові наслідки, мала тенденцію до зростання і перевищувала рівень середньої зарплати по Україні. Це свідчить про те, що процеси стабілізації економіки в державі призвели до стабілізації і соціальної сфери, зокрема, в області заробітної плати. Найбільший рівень середньої заробітної плати спостерігався в області фінансової діяльності, який більш ніж у два рази перевищує середню заробітну плату по Україні. Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався у сільському господарстві, який спочатку був у два рази нижчий за середній рівень заробітної плати по Україні, а починаючи з 2009 р. рівень почав наближатися до середнього по Україні і у I півріччі 2012 р. відрізнявся вже тільки на половину. Це можна пояснити з одного боку стабільністю у фінансовому секторі, а з іншого боку розвитком соціальної політики у сільському господарстві.

Отже, дослідження показали, що останні роки в Україні відбувається постійне

підвищення рівня мінімальної заробітної плати, середньомісячної заробітної плати і грошових доходів на душу населення, що в результаті згідно цілям розвитку тисячоліття, викладених в національній доповіді [4] дозволить частку населення з доходами нижче за рівень прожиткового мінімуму повинна скоротитися до 2015 р. удвічі.

Проведені нами дослідження сучасних темпів зростання заробітної плати в Україні у порівнянні з іншими країнами показали, що в умовах стійкого розвитку держави необхідно в області оплати праці: – забезпечити її зростання до рівня, що відповідає сучасним вимогам відтворення робочої сили; – сформулювати ринкові механізми, які дозволять регулювати оплату праці, що в свою чергу дозволить стимулювати продуктивність праці і, як наслідок, підвищити ефективність виробництва; – відрегулювати в заробітній платі міжгалузеві відмінності, підвищивши її рівень в сільському господарстві і бюджетних галузях.

Також, ми вважаємо за доцільне збільшувати реальні грошові доходи відповідно до темпів зростання ВВП і зростання реальної заробітної плати повинно відповідати зростанню продуктивності праці, незважаючи на зниження чисельності зайнятих економічною діяльністю. Отже, соціальна політика держави є фактором її стабільності, а у довгостроковій перспективі необхідно, щоб вона також виступала фактором розвитку держави та суспільства в цілому.

Література: 1. Основні напрями соціальної політики на період до 2015 року [Електронний ресурс] / Під кер. акад. НАН України Амоши О.І., зав. від. Новікова О.Ф. – Донецьк, 2011. – Режим доступу до докум. : <http://do.gendocs.ru/docs/index-115300.html>. 2. Средняя зарплата в России и других странах мира в 2012 году [Электронный ресурс] // Деловая жизнь. – Режим доступа : сайт <http://bs-life.ru/rabota/zarplata/zarplatavmire2012.html>. 3. Праця України у 2011 році : статистичний збірник / Відп. за вип. І.В. Сенік. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 343 с. 4. Цілі Розвитку Тисячоліття. Україна-2010: національна доповідь / Міністерство економіки. – К., 2010. – 107 с.

Секція 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ЕКОЛОГІЯ

Балджи М.Д.,

*д.е.н., доцент кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ,
м. Одеса, Україна*

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Сучасна антропоцентрична картина світу заснована на тому, що людина панує над природою, а природа існує лише для задоволення людських потреб. Така орієнтація на споживання призвела до виснаження і деградації природного середовища. Складна ситуація склалась в сільському ресурсокористуванні. За ХХ століття було втрачено за різними причинами близько 2 млрд. га продуктивних земель [1]. І цей процес не зупиняється – майже щорічно відбувається зменшення кількості оброблюваних земель. Так у 1950 р. на одного мешканця Землі їх припадало 0,5 га, а у 2000 р. – вже близько 0,2 га [2]. За останні сто років ерозія зруйнувала 27% сільськогосподарських земель, а кожний змитий або унесений вітром сантиметр верхнього гумусового шару означає зниження урожайності сільськогосподарської продукції приблизно на 1 ц / га. Підраховано, що врожаї, які втрачені від ерозії ґрунтів, могли бути отримані й прокормили б 30 мільйонів осіб [3, с. 19]. Згідно існуючим оцінкам, щороку винищується 6 мільйонів гектарів лісів, що складає 0,6 % всієї їх площі. При чому вони знищуються не тільки безпосередньо – прямим шляхом (вирубки, пожежі тощо), а й завдяки зміні умов існування, спричинених господарською діяльністю людини. Простежується інтенсивне зменшення пасовищ, луків та земель, які зайняті багаторічними культурами що спричинене переорієнтацією сільськогосподарського виробництва, змінами у структурі земельних угідь. Особливу небезпеку складають так звані інші землі, які включають кар'єри та об'єкти вилучення ресурсів, інфраструктурні елементи господарської діяльності. Наслідком такої трансформації є інтенсивне винищення природних об'єктів та ресурсів (особливо водних, лісових, земельних), погіршення якості довкілля і, як наслідок, підвищення захворюваності населення.

Тема взаємодії суспільства та природи виходить за межі однієї області практичної діяльності. Тенденції сучасного етапу розвитку суспільства призвели до необхідності впровадження новітніх підходів у використанні природних ресурсів, які б поєднували екологічні, соціальні, економічні та інші напрямки. Одним з них стає стратегія сталого розвитку, як засіб інтеграції економічних, соціальних та екологічних цілей для розвитку держав з позицій національних і міжнародних інтересів, одним з напрямів якої виступає збалансоване землекористування [4, с. 13]. На основі аналізу позицій вітчизняних і зарубіжних вчених щодо оцінки стану землекористування встановлено, що економічний підхід в землекористуванні є переважаючим, а соціальний і екологічний виступають на другому і третьому містах. Для того, щоб змінити таке становище, виникає потреба в розробці інноваційних підходів до визначення і оцінки інтенсифікації використання земель, проведенню обов'язкового обліку і кадастру існуючих земельних угідь та визначення екологічно обумовлених територіальних кордонів.

На основі проведеного аналізу особливостей землекористування Південного регіону проведені дослідження структури земельного фонду за угіддями, категоріями земель та формами власності. Його площа складає 112,5 тис. км², тобто 18,6% від загальної площі країни. Територія відрізняється значною кількістю земельних (67,5% від середнього по Україні) і рекреаційних (72,5%) ресурсів. Із загальної площі регіону близько 20,1% приходить на сільськогосподарські землі. Регіон характеризується високим рівнем забезпеченості сільгоспугідь та ріллі на одного мешканця (відповідно – 1,28 і 1,05 га). Простежені зв'язки між наявністю земельних ресурсів, їх використанням і трансформацією дозволяють визначити Південний регіон як аграрний. Посівні та деградовані площі сільськогосподарських угідь складають: в АР Крим, відповідно, 57,9 та 52,8% (розраховано для степової зони), в Миколаївській області – 53,8% та 80,1%, в Одеській – 54,5% та 55,9% і в Херсонській області – 47,2% та 80%.

Суттєво на урожайність сільськогосподарських культур впливають несприятливі кліматичні умови та інші антропогенні фактори. Згідно існуючим міркуванням, недобір